

Jireenyi Maaliif Uumamtee?-Kutaa 4

Description

Yommuu gara jireenyaa milâ€™annu wantoonni nama ajaa’ibsisanii fi gaddisisaan baay’een keessatti mul’atu. Namni jireenyi maaliif akka uumamte beeku jireenya keessatti hin dhama’u.

Jireenyi tuni maaliif akka uumamte caalatti hubachuu fi hojii irra oolchuf mee fakkeenyaan haa ilaallu.

1-Jireenya Addunyaa (Dachii tana) **akka** Daree Qormaataa

2-Namoota dachii irra jiraatan **akka** Barattoota daree keessa jiranii

3-Wantoota namoonni ittiin qoraman **akka** Gaafilee waraqaa qormaata irra jiranii

Jireenya addunyaa ykn dachii tana akka daree qormaataatti (examination room) haa ilaallu. Yommuu qormaanni gahu barattoonni dareetti walitti qabamuun waraqaan qormaataa isaaniif raabsama. Ergasii hundi isaaniitu gaafilee hojjachuu jalqabu. Gaafileen kunniin wanta isaan ittiin qoramaniidha. Jireenyi addunyaa tunis namoota fi wantoota isaan ittiin qoraman of keessaa qabdi. Kanneen akka qabeenya, rakkoo adda addaa fi kkf.

Barattoonni qormaata seenan wanti isaanirraa eeggamu: gaafilee qormaataa hanga danda’an hojjachu, korroju irraa of qusachu fi naamusa qormaata kabajuudha. Haaluma kanaan, namoonni addunyaa tana keessatti qoraman wanti isaan irraa eeggamu: obsuu, shukrii (Rabbiif galata galchuu), wantoota itti ajajaman hojjachu fi wantoota irraa dhoowwaman dhiisudha. Qormaanni dhumarratti bu’an isaa ni beekkama. Barataan qormaata seenee wanta isarraa eeggamu yoo hin hojjatin, bu’aa gaarii argachuu danda’aa? Haaluma kanaan, namoonni addunyaa tana keessatti qoraman, wanta isaan irraa eeggamu yoo hin hojjatin mindaa gaarii Rabbiin waadaa galee argachuu danda’uu? Ammas, baratan qormaata seene seera qormaataa cabsuun yoo korrojee fi jeequmsa uume, amala badaa isaa kanaaf ni adabama. Haaluma kanaan, namni addunyaa qormaata tana keessatti wanta Rabbiin dhoowwe hojjate ykn wanta Inni itti ajaje dhiise, ni adabama.

Kanaafu, jireenyi addunyaa tuni iddoo qormaata namni itti qoramuudha. Ergasii hojii isaanii irratti hundaa’e mindaan isaaniif kennama. Akkuma barataan yeroo qormaataa cimee yoo hojjate qabxii gaarii galmeessu fi dhumarratti mindaa gaarii argatu, namni addunyaa qormaata tana keessatti cimee hojjates mindaa gaarii argata. Kutaa darbe irraa itti fufuun wantoota namoonni ittiin qoramanii fi wanta nama qorame kanarraa barbaadamu haa ilaallu.

Qur’aana keessatti Rabbiin subhaanahu wa ta’aalaa ni jedha:

﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلِيفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾
﴿١٦٩﴾

â€œRabbiin Kan dachii keessatti bakka buutota isin godhee fi waan isiniif kenne keessatti isin qoruuf jecha garii keessan garii irra sadarkaan ol fuudhedha. Dhugumatti, Gooftaan kee adabni Isaa saffisaadha, ammas dhugumatti Inni Araaramaa Rahmata godhaadha.â€• Suuratu Al-Anâ€™Maam 6:165

â€œRabbiin Kan dachii keessatti bakka buutota isin godheeâ€• kana jechuun dhaloota darbe bakka kan buutan isin taasise. Dhaloonni darban duâ€™Maam yommuu addunyaa tana irraa deeman, Rabbiin dhaloota itti aanu fiduun dachii tana akka ijaaran taasise, isaan qoruuf wanta ishii keessa jiru isaaniif laaffise. â€œgarii keessan garii irra sadarkaan ol fuudheâ€• Qabeenyaan, suuraan, bareedinnaan, humnaan, beekumsaan, amalaan, bifaan gargara isin godhe, tokko tokko irra caalchise. Wantoota kanniin wal caalchisuun qormaata. â€œWantoota isiniif kenne keessatti isin qoruuf garii keessan garii irra sadarkaan caalchise.â€• Qoruu jechuun wanti mindaa fi adabbiin irratti taâ€™Mu isin irraa mulâ€™Machuudha[1]. Fkn, kan akka obsaa, galata galchuu fi Isaaf ajajamuun isin irraa mulâ€™Machu.

Namni hundi kennaa Rabbiin isaaf kenneen ni qorama. Dureessi qabeenya isaatiin ni qorama. Wanti dureessa irraa barbaadamu shukrii (galata galchuu) fi akkaata Rabbiin ajajeen qabeenya isaa baasudha. Wanti nama beekumsa qabu irraa barbaadamu, shukrii fi beekumsa isaatiin namoota fayyaduudha. Wanti hiyyeessa irraa barbaadamu obsa.

â€œDhugumatti, Gooftaan kee adabni Isaa saffisaadhaâ€• Nama Isa faallessee fi keeyyattoota (aayaata) Isa kijibiisef hatamtamaan isa adabuu dandaâ€™Ma. Tarii Rabbiin nama badii hojjatuu fi hin amanne yeroo muraasaf dhiisu dandaâ€™Ma. Garuu achii yoo qabe, gadi hin furu. Wanti ni dhufa jedhame hundi dhiyoodha. Duuti fi Aakhiraan namoonni akka fagootti ilaalan dhiyootti ni dhufu. â€œammas dhugumatti Inni Araaramaa Rahmata godhaadha.â€• Nama Isatti amane, hojii gaarii hojjate fi hojii badaa irraa tawbateef Rabbiin ni araarama, rahmata godhaaf[2].

Kanaafu, qabeenyaan, bifaan, miidhaginnan, beekumsaa fi kan kana fakkaataniin namoonni wal caalun qormaata. Namoonni gariin qabeenya argachuun yommuu sadarkaan isaanii xiqqoo ol kaâ€™Mu, â€œRabbiin na kabaje ykn na jaallateâ€• jedhu. Yommuu qabeenya dhaban immoo Rabbiin na salphise jedhu. Haala nama kanaa Rabbiin subhaanahu wa taâ€™Maalaa Qurâ€™Maana keessatti ni dubbata, deebiis itti kenna:

أَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهْنَنِ ﴿١٦﴾
بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ ﴿١٧﴾

â€œNamni yeroo Gooftaan isaa isatti arjoomuu fi isa qananiisuun isa qore, â€œGooftaan kiyya na kabajeâ€• jedha. Yeroo Inni hiree isaa itti xiqqeessuun isa qore immoo, â€œGooftaan kiyya na

â€œ**Rabbiin bira mindaan guddaan akka jiru beekaa.**â€• Qabeenyaa fi ilmaan irra mindaan, kennaa fi Jannata Isaatu isiniif caala. Tarii isaan keessa diinni jiraachu dandaâ€™a. Qabeenyaa fi ilmaan irraa baayâ€™een isaanii adabbii Rabbi sirraa hin deebisan. Rabbiin Mootii addunyaa fi Aakhirah waan fedhe hojjatuudha. Guyyaa Qiyaamaa mindaa bareedaatu Isa bira jira.^[5] Garuu mindaa bareedaa fi guddaa san kan argatu nama harâ€™a addunyaa qormaataa tana keessatti wanta itti ajajame hojjate fi irraa dhoowwame dhiisedha.

Kanaafu, qabeenyi fi ilmaan wantoota namni ittiin qoramuudha. Ammas Qurâ€™aanni haala nama yeroo qabeenya dhabuu fi argatuu akkana jechuun ifa godha:

فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيْتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَكِنَّا أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٩﴾

â€œ**Namni yeroo rakkoon isa tuqe Nu kadhata. Ergasii yeroo Nuti qananii nu biraa taâ€™ee isaaf kennine, â€œkan inni naaf kenname beekumsa [kiyyaani]â€• jedha. Lakkisaa! Ishiin fitnaadha. Garuu irra hedduun isaanii hin beekan.**â€• Suuratu Az-Zumar 39:49

Namni yommuu rakkoon akka hiyyummaa, dhibee, dhiphinnaa fi kan biroo isa tuqu, wanta isatti buâ€™e kana akka isarraa oofuuf garmalee Rabbiin kadhata. Garuu yommuu Rabbiin qananii Isa biraa taâ€™e isaaf kennee fi rakkoo isaa isarraa oofe, Gooftaa isaatti ni kafara. Tola Rabbiin isaaf oole ni waakkata. â€œAni kana kan argadhe beekumsa kiyyaaniâ€• jedha. Qabeenya fi qananii Rabbiin isaaf kenne â€œBeekumsa, dandeetti fi ifaaje kiyyaan argadheâ€™ jechuun odeessa. Garuu oduu isaa kana, â€œ**Lakkisaa! Ishiin fitnaadha.**â€• Jechuun itti deebisa. Kana jechuun qananiin siif kennine qormaata ittiin qoramtuudha. Galata ni galchita moo hin galchitu jennee ifa baasuuf siif kennine. â€œ**Garuu irra hedduun isaanii hin beekan.**â€• Kana jechuun qabeenya isaaniif kennuun qormaata akka taâ€™e hin beekan. ^[6].

Garuu namoonni beekumsa qabanii fi kaayyoo jireenya tanaa beekan qabeenyaan, aangoon, ilmaaninii fi wanta addunyaa tana keessatti nama qoraniin hin gowwooman. Akka fakkeenyaatti Nabii Suleymaaniif Rabbiin beekumsa, qabeenya, aangoo fi mootummaa guddaa kenneef. Garuu Suleymaan wantoota kanniin hin gowwoomne. Wanta Nabii Suleymaan (aleyh salaam) jedhe Qurâ€™aanni akkana jechuun nuuf hima: â€œâ€œ**Kuni tola Gooftaa kiyya irraa taâ€™eedha. Akka ani Isa galateefadhu moo hin galateefanne na qoruuf [qananii kana naaf kenne]. Namni [Rabbiin] galateefate, kan inni galateefatu lubbuma ofiitiif. Namni kafaes [lubbuma ofii miidha]. Dhugumatti Gooftaan kiyya Dureessa Arjaadha.**â€• (Suuratu Al-Naml 27:40)

Akka mootota wallaaltootaa Nabii Suleymaan (Aleyh salaam) mootummaa, aangoo fi dandeetti isaatiin hin goowwomne. Garuu inni wantoonni kunniin Gooftaa isaa irraa qormaata akka taâ€™an ni bare. Qananii argate kana irratti â€œgalata ni galcha moo hin galchuâ€• jechuun sodaate. Ergasii Rabbiin galata namaatti kan itti hin fayyadamne taâ€™u ifa godhe. Faaydan galata galchuu namuma galata galche irratti deebiâ€™a. â€œ**Namni [Rabbiin] galateefate, kan inni galateefatu lubbuma ofiitiif.**

Namni kafaress [lubbuma ofii miidha]. Dhugumatti Gooftaan kiyya Dureessa Arjaadha.• Rabbiin hojii namni hojjatu fi galata inni galchu irraa dureessa. •Arjaadha• keeyri (gaarii) baay•ee kan qabuu fi keeyri kanaan nama galata galchu fi hin galchine haguuga. Garuu shukriin (galata galchuun) qananiin amma jiruu akka itti fufuu fi qananii bade akka argataniif sababa ta•a. Qananii irratti galata galchuu dhiisun (kafaruun) immoo qananiin suni akka badu taasisa[7]. Qur•aana keessatti: •Yeroo Gooftaan keessan [akkana jechuun] labse [yaadadhu], •Yoo Na galateefattan [qananii Kiyya irraa] isiniifin dabala. Yoo Natti kafartan dhugumatti adabbiin Kiyya akkaan hamaadha.• Suuratu Ibraahim 14:7

Guduunfaa

• Jireenyi tuni iddoo qormaataa namoonni itti qoramaniidha.

• Wantoota namoonni ittiin qoraman keessaa gurguddaan qabeenyaa fi ilmaani.

• Rabbiin subhaanahu nama fedhetti qabeenya itti dhangalaasa, nama fedhetti immoo ni dhiphisa. Kan akkana godhuuf isaan qoruufi. Kana jechuun galata ni galchan moo hin galchan, ni obsan moo hin obsan? jedhe ifa baasufi. Ergasii, hojii isaanii irratti hundaa•e mindaa isaaniif kafala.

• Kanaafu, namni qabeenyaan gowwoomu hin qabu.

Kitaabban Wabii:

[1] Zaadul Masiir 482, Tafsiira Qurxubii 9/146-147

[2] Tafsiiru Sa•diyy 317 fi maddoota olii

[3] Tafsiiru Sa•diyy-1090, Tafsiir ibn Kasiir 7/563

[4] Tafsiiru Qurxubii 22/276

[5] Tafsiiru ibn Kasiir 4/186

[6] Tafsiiru Sa•diyy 854, Tafsiiru Qurxubii 18/292-293, Ibtillaa•a 108

[7] Tafsiiru Sa•diyy 709

Date Created

May 18, 2019

Author

admin